

NME- leerroute

Vlinders in De Kruiskamp

's-Hertogenbosch, BBS De Kruiskamp

- groep 4 -

Voorwoord

Burgers die de mouwen opstropen om Nationaal Landschap Het Groene Woud nog aantrekkelijker te maken zijn erg belangrijk voor de ontwikkeling van het gebied. Ze krijgen hiervoor alle ruimte: overheden en streekorganisaties stimuleren de inventiviteit van inwoners om ambitieuze ideeën te bedenken en om te zetten in concrete projecten. Het levert prachtige resultaten op. Zo ook de leerroute Vlinders in de Kruiskamp die door de Brede Bossche School De Kruiskamp is ontwikkeld vanuit het project Stapstenen van De Kruiskamp naar Het Groene Woud. Dit project heeft een financiële bijdrage van het Streekfonds Het Groene Woud ontvangen, waarmee wordt onderstreept dat Het Groene Woud grote waarde hecht aan het betrekken van inwoners bij groen, aan groene educatie voor kinderen en aan het vergroten van de biodiversiteit.

Namens Streekraad en Streekfonds Het Groene Woud veel succes toegewenst met dit goede initiatief.

Ger van den Oetelaar

Voorzitter Streekfonds Het Groene Woud;
Dagelijks Bestuurslid Streekraad Het Groene Woud,
portefeuille leefbaarheid

Inleiding

Al enige jaren gaan kinderen van Brede Bossche School De Kruiskamp minimaal een keer per jaar in groepjes de wijk in om te ontdekken wat er in de natuur te beleven valt. Maar er valt veel meer te ontdekken dan die ene keer struinen door het Beatrixpark, of waterdieren bekijken in de sloot, het voeren van de dieren van de kinderboerderij.

In kleine groepjes, bekapt met een rugzak vol materialen gaan de kinderen op stap om opdrachten uit te voeren. Voor de jongsten dicht bij school in het Beatrixpark en kinderboerderij, voor de iets ouderen kan het wat verder weg zijn. Het Schutskampspark, het bos achter de Admiraliteitslaan en voor de oudsten de Moerputten.

3

Het ontdekken van de natuur in en om je eigen wijk leert kinderen respect te hebben voor die natuur. Wanneer mensen op jonge leeftijd dit respect ontwikkelen, krijgen ze ook respect voor anderen die gebruik maken van diezelfde omgeving. De burens, vrienden, medebewoners van de straat, van de wijk. Koppel daaraan de ontwikkeling van alle vier de basisscholen tot vreedzame scholen, dan ben je aardig op weg om van deze generatie kinderen een geweldig stel wijkbewoners te maken.

Wij roepen ouders en andere wijkbewoners op dit voorbeeld te volgen en samen te gaan werken aan een groene vreedzame wijk.

René Dullaart,
Manager BBS De Kruiskamp

‘Van de Kruiskamp naar Het Groene Woud, met stapstenen naar de natuur’

Kinderen genieten van de natuur in de eigen omgeving.

De NME- leerroutes zijn ontwikkeld om de kinderen van de Brede Bossche School De Kruiskamp kennis te laten maken met de natuur in de eigen omgeving. De kinderen van de school en uit de wijk kunnen genieten van de jaargetijden, van de rust in de natuur, ze leren de planten en dieren kennen, ze weten wat er beweegt, zingt, wat er eet en wat er gegeten wordt in de wijk en de natuur in en om de stad ‘s-Hertogenbosch.

De NME- leerroute is een praktische manier om met de klas de natuur in te trekken en is lesvervangend. Om de leerroutes op een speelse manier aan te pakken die goed aansluit bij de leerbehoefte van de kinderen, zijn ze opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- Een verhaal over de natuur op het niveau van de leerlingen.
- 6 opdrachtenkaarten met toelichting bij bijzondere plekken
- 6 gekleurde palen op de route waar de opdrachten gedaan worden.
- Plattegrond van de route
- Rugzak met spullen om de opdrachten uit te kunnen voeren.

Elke NME- leerroute heeft een boekje voor docenten en voor de leerlingen een werkblad. De rugzakjes staan klaar in het NME- lokaal op school.

Er zijn 8 NME- leerroutes ontwikkeld, dit zijn:

1. NME- leerroute Bijtjes van het Beatrixpark
2. NME- leerroute Schat zoeken in het Beatrixpark
3. NME- leerroute Vlinders in de Kruiskamp
4. NME- leerroute De Konijnschool
5. NME- leerroute Bomen in het Schutskamppark
6. NME- leerroute In de bossen van de Kruiskamp
7. NME- leerroute Vogels in de Gement
8. NME- leerroute Struinen in de Moerputten

‘Van De Kruiskamp naar Het Groene Woud, met stapstenen naar de natuur’

BBS De Kruiskamp heeft fruitbomen geplant en een ecologische oever aangelegd om de biodiversiteit in het Beatrixpark te vergroten en een mooie groene omgeving te realiseren op loopafstand van de school. Op deze manier willen we kinderen de kans geven om de natuur in de eigen omgeving beter te leren kennen en waarderen en ervoor zorgen dat de biologielees buiten gegeven kan worden. Deze leerroutes worden geïntegreerd in het schoolsysteem en in het aanbod van naschoolse activiteiten en in de wijk.

De NME- leerroutes bieden de basisscholen de mogelijkheid om natuureducatie vorm te geven en met de kinderen de natuur in te trekken. De kinderen kunnen zo natuurkennis en -ervaring opdoen in de eigen omgeving.

Alterra, een landelijke natuurorganisatie heeft in onderzoek aangetoond dat het opdoen van ‘eerste handservaring’ op jonge leeftijd, het ervaren van de natuur in eigen hand, de kans vergroot dat mensen op latere leeftijd met meer respect omgaan met natuur, milieu en landschap.

Structurele inbedding van NME

Alle basisscholen in De Kruiskamp werken samen aan natuur- en milieueducatie (NME) . Ook elders in de stad worden initiatieven genomen om NME structureel in te bedden. Samen met de NME-coördinatoren van de basisscholen zijn leerroutes ontwikkeld en worden diverse initiatieven genomen om natuureducatie handen en voeten te geven. Zowel vrijwilligers als professionals zetten samen hun schouders er onder. Op deze wijze wordt het netwerk vergroot en samengewerkt om natuur- en milieueducatie te ontwikkelen in de stad 's-Hertogenbosch.

Vlinders in de Kruiskamp

Verhaal voor de docenten.

De wijk De Kruiskamp en Schutskamp was vroeger een gebied met veel bijzondere planten en vlinders. De omgeving was, voordat de wijk gebouwd werd een open en drassig weidegebied was, met bijzondere natuur. Er kwamen veel zegges en biezen voor maar ook veel bloeiende planten die aantrekkelijk waren voor vlinders zoals kattenstaart, waterviolier, waterdriblad, watermunt en zwanebloem.

Dagvlinders behoren tot de insecten met een volledige gedaantewisseling. We onderscheiden verschillende stadia, ei- rups – pop- vlinder. In het rups stadium bestaat het voedsel uit bladeren. In het vlinder stadium de nectar van bloemen of honingdauw, de ontlasting van bladluizen of suikers die door de bomen wordt afgescheiden op hun knoppen en bladeren. Veel vlinders zetten hun eitjes af op een waardplant. De waardplant is de voorkeursplant, voor de ei- afzet. Zoals de vlinder, de gehakkelde aurelia, die voorkeur heeft voor de brandnetel of de vlinder, het gentiaanblauwtje die voorkeur heeft voor de klokjes gentiaan.

Dagvlinders vliegen overdag en zijn goed herkenbaar aan hun bijzondere kleuren en vormen. Zoals de vlinder de dagpauwoog met grote gekleurde pauwenprints op hun vleugels of de vlinder, het citroentje, een mooie gele vlinder die in het vroege voorjaar meestal als eerste gezien wordt.

Daarnaast is er een groep nachtvlinders. Deze groep is groter dan de dagvlinders. Het zijn vlinders met weinig opvallende kleuren, zoals de vlinder, het uiltje, een bruine vlinder met stippen op de vleugels. Sommige vlinders zijn honkvast, zij blijven op een plek met een hoge natuurwaarde. Sommige soorten zijn mobieler en leggen vele kilometers af langs houtwallen, bosjes en bermen. Trekvlinders kunnen vele honderden kilometers afleggen. Een voorbeeld van een trekvlinder is de vlinder, atalanta die wel 1000 km vliegt van noord

Afrika via Europa naar Rusland. Heel bijzonder voor zo'n klein en kwetsbaar vlindertje.

In ons land komen ruim 400 verschillende soorten spinnen voor. Het lichaam van de spin bestaat uit twee delen, het kopborststuk en het achterlijf die door een diepe insnoering van elkaar gescheiden zijn.

Alle acht poten zitten aan het kopborststuk.

Veel mensen vinden spinnen enge beesten, maar als je de namen hoort zoals het gelukspinnetje, een felrood gekleurd pinnetje dat in het voorjaar voorkomt of de hangmatspin, dan kun je daar weer heel anders over denken. Een veel voorkomende spin in De Kruiskamp is het trechterspinnetje, die zijn web maakt in de vorm van een trechtertje.

7

De bloemen worden bezocht door de vlinders voor de nectar en de spinnen hebben de bladeren en takken nodig om hun web te maken. Daarom kijken we naar de basisstructuur van de bloemen en gaan we tijdens de route een eigen (bloemen) geur samenstellen.

Tijdens deze NME leerroute Vlinders, gaan we op bezoek in het Beatrixpark en wandelen een ronde in de wijk, langs het winkelcentrum en bezoeken de tuinen van de flats in de wijk.

Vlinders in de Kruiskamp

Verhaal voor de kinderen.

Mensen zijn dol op bloemen in de tuin of in de vaas. Sommige dieren zijn ook dol op bloemen. Vooral allerlei insecten, zoals vlinders, hommels en bijen. Zij komen op de mooie kleuren en lekkere geuren van de bloemen af. Bloemen hebben niet alleen mooie kleuren maar ze ruiken ook erg lekker. In de bloemen is voor de bijtjes en vlinders ook wat lekkers te snoepen. Want in de bloemen zit nectar. Hier zijn de bijen en vlinders dol op. De insecten bezoeken de bloemen om van het nectar te drinken. Bijen kunnen van de nectar honing maken. Maar behalve de nectar nemen de insecten daar ook nog iets anders mee.

In de bloemen zijn meeldraden met stuifmeel, meeldraden zijn kleine gele draadjes met geel poeder, het stuifmeel erop. Als de insecten op een bloem gaat zitten om van de nectar te snoepen raken ze met hun lijf de meeldraden met het stuifmeel aan. Het stuifmeel blijft dan op hun rug en vleugels liggen.

Als ze daarna naar een andere bloem vliegen nemen ze dit mee en zo verspreiden ze het stuifmeel van de ene bloem naar de andere. Als de bijen de stamper van de andere bloem aanraakt blijft het stuifmeel achter op de stamper en zo worden de bloemen bevrucht. Het overbrengen van stuifmeel van de ene naar de andere bloem heet bestuiven. Door het bestuiven kan het zaad rijpen en volgend jaar groeien er weer nieuwe bloemen.

Sommige bloemen hebben geen insecten nodig voor het verspreiden van het stuifmeel. Soms zorgt de wind hiervoor, dat zijn de windbloemen. De windbloemen zijn de bloemen die niet geuren en geen gekleurde bloemblaadjes hebben, zoals verschillende grassoorten, weegbree en zuring.

Matialen: handpop vlinder

Route:

11

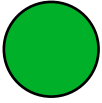

NME Route Vlinders in De
Kruiskamp

Opdrachtenpalen:

- Bloemen - kleuren
- Vlinders vangen
- ... lekkere geurtjes
- Vlinders en spinnen
- Bloemen onderzoeken
- De mooie route!

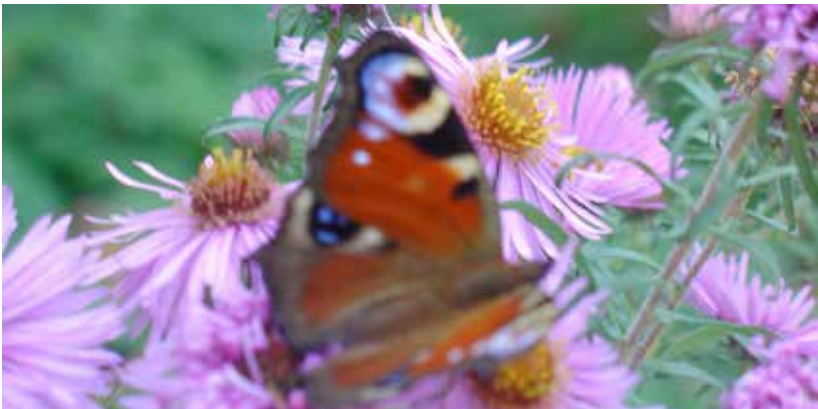
Opdrachtenpalen in willekeurige
volgorde.

Opdracht 1

Bloemen - kleuren

Bloemen hebben vaak prachtige kleuren. Daarmee proberen ze insecten, vlinders, bijen en hommels te lokken. Insecten zoeken naar nectar. Dat is een zoetig sapje dat in bloemen zit. Insecten vinden dat erg lekker, het is hun voedselbron. Als vlinders het nectar opzuigen blijft er stuifmeel van de bloem aan hun pootjes plakken. Als de vlinder naar een andere bloem vliegt laat hij een beetje van het stuifmeel achter, dat zo verspreid wordt. Door het bestuiven van de bloem ontstaat er nieuw zaad en kunnen er in het volgende jaar opnieuw bloemen groeien. Zo helpen de insecten de bloemen en de bloemen helpen de insecten.

Deze aster heeft aantrekkelijk paarse bloemblaadjes met een geel hart.

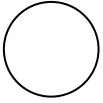

Opdrachten:

1. Welke bloemen vinden jullie hier lekker ruiken?
2. Ruik de bloem eens met je ogen dicht. Waar ruikt het naar, probeer uit te leggen wat je ruikt.
3. Welke kleuren hebben de bloemen?
4. Welke bloem vind jij het mooist?
5. Welke kleuren hebben ze?
6. Teken een bloem met mooie vrolijke kleuren, waar de insecten graag naar toe gaan.

13

Benodigheden: tekenpapier en potloden en stiften.

Opdracht 2

Vlinders vangen

Vlinders vangen met een schepnet is niet handig. De tere vleugeltjes van een vlinder kunnen snel beschadigen.

Stel je maar een voor dat een reus jou zou oppakken met zijn handen. De kans dat er dan iets gebeurt, (een arm breekt/wordt fijngeknepen), is groot.

Beter kun je een vlinder bekijken met een verrekijker!

Maar om toch vlinders te kunnen vangen gebruiken we in plaats van echte vlinders, kaartjes met vlinders erop!

Een blauwtje hangt op de kop aan de bloem.

Opdrachten:

Dit spel speel je om beurten met z'n twee. De kinderen van het eerste tweetal gaan tegenover elkaar staan (met een paar meter ertussen). Eén kind krijgt een schepnet, het andere kind krijgt twaalf vlinders. De vlinders worden stuk voor stuk overgegooid en het kind met het vangnetje probeert ze te vangen.

Hoeveel vlinders kun je vangen binnen twee minuten?

Benodigheden: 10 geplastificeerde vlinders. 12 wasknijpertjes, 1 schepnet, stopwatch.

Opdracht 3

... lekkere geurtjes

Een lolly ruikt zoet, als je moeder kookt, ruik je het eten in huis. Soms is het lekker om een eigen geurtje te kiezen, vooral als je naar een feestje gaat.

Ook heeft alles in de natuur een eigen geur.

Aarde, boomschors, gras, dennennaalden en besjes ruiken allemaal anders.

Bloemen ruiken meestal erg lekker want hierdoor vinden de insecten de bloemen beter en kunnen ze de bloemen herkennen.

We gaan met deze opdracht de geurtjes buiten ontdekken en een eigen geurtje maken.

Hiervoor verzamelen we spullen die je om je heen ziet.

Dahlia's zijn mooie snijbloemen. Erg aantrekkelijk voor vlinders.

Opdrachten:

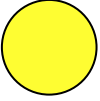
Alles in de natuur heeft een eigen geur. Een parfum is gemaakt van allemaal geuren door elkaar.

1. Maak in het bakje je eigen natuurparfum.

- Pers en meng blaadjes, bloemetjes en besjes fijn.
- Doe er wat aarde, gras, stukje schors, dennennaalden en takjes bij.
- Als laatst een beetje water toevoegen. Goed roeren.
- Is de parfum af dan mag je deze in het lege flesje doen. Zo kun je je parfum mee naar school nemen en vergelijken met de parfum van andere groepjes.
- Spoel het bakje waar de parfum in hebt gemaakt schoon met water en droog deze af.

17

Benodigdheden: bakje, stampertje, flesje water, leeg flesje, handdoekje en plastic zakje.

Opdracht 4

Vlinders en spinnen

Dagvlinders zijn prachtige diertjes die tevoorschijn komen als de zon schijnt. Vlinders hebben de warmte van de zon nodig om te kunnen vliegen. Iedere vlinder kun je herkennen aan zijn vorm en kleur. Misschien zie je een rups op de plant, daar gaan we ook op letten.

Vlinders leggen eitjes op de planten zodat de rupsen meteen eten hebben als zij tevoorschijn komen. Daar is dus goed over nagedacht. Sommige vlinders leven kort, maar enkele dagen, en sommige leven wel twee jaar. Dan doen ze een winterslaap. Hiervoor kiezen ze een rustige, donkere plek in een houthok, een spleet in het dak van de schuur of tussen rommel in de tuin.

Spinnen zijn bijzondere diertjes. Ze hebben acht poten en een stevig spinnenlijf. Op hun kop hebben ze geen antennes zoals vlinders, maar zij ze voelen met hun mond.

Mannetjes spinnen blijven meestal veel kleiner dan de vrouwtjes. De meeste spinnen eten insecten die ze vangen in hun web.

Een spin die een lekker hapje heeft gevangen in zijn spinnenweb.

Opdrachten:

1. Kijk samen op de zoekkaart en vertel elkaar waaraan je de vlinders kunt herkennen, zoals de kleur en de vorm van de vleugels. Raak vlinders niet met je vingers aan, want dan kunnen vlinders niet meer vliegen.
2. Ga in groepjes van twee op pad om vlinders te zoeken. Let op waar je de vlinders ziet, sommige vlinders zoeken telkens dezelfde plant op.
3. Ga in groepjes van twee op pad om spinnen te zoeken. Kijk samen op de zoekkaart spinnen en vertel elkaar waaraan je de verschillende spinnen kunt herkennen. Zijn er spinnenwebben in de buurt, als je die hebt gevonden weet je dat er spinnen in de buurt zijn. Als je een spin ziet, doe deze dan in je loeppotje, dan kun je deze beter bekijken. Zie je welke insecten er in het spinnenweb gevangen zijn?
4. Daarna gaan we in de kring staan en geven elkaar de loeppotjes met spinnen door zodat alle kinderen deze hebben gezien. Laat de kinderen vertellen waar ze de spin gevonden hebben.
5. Als er tijd over is, is het leuk om samen een vlinder of spin te tekenen.

Benodigdheden: loeppotjes, tekenpapier en potloden, zoekkaarten spinnen en vlinders.

Opdracht 5

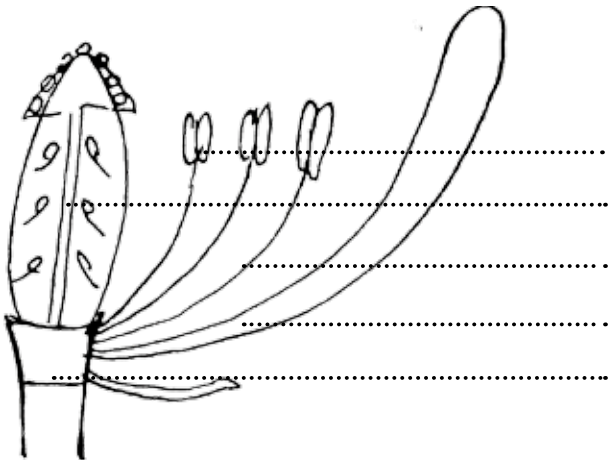
Bloemen onderzoeken

De onderdelen van de bloemen zijn veel hetzelfde. Bloemen hebben een wortel die in de grond zit. Een stengel met blaadjes en een bloem. De bloemen komen in het voorjaar tevoorschijn. De bloem heeft water, zonlicht en voedsel uit de bodem nodig om te groeien. Niet alle bloemen komen tegelijk tevoorschijn. Sommige bloemen groeien vroeg en sommige later in het jaar. De paardenbloemen en de made-liefjes komen al vroeg in de lente tevoorschijn. Kijk maar eens in de tuintjes in de wijk.

We gaan nu de onderdelen van de bloemen opnoemen en opzoeken.

1. Zoek een bloem en benoem de volgende onderdelen: wortels, stengel, blad, bloem en bloem blaadje.

Onderzoek of je de verschillende onderdelen van de bloem kunt vinden, zoals op het voorbeeld.

helmknop
stamper
meeldraden
bloemblad
vruchtbeginsel

.....

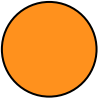
.....

.....

.....

.....

Opdracht 6

Een mooie route!

Alle dieren in de natuur hebben een eigen route. Net als jouw eigen route als je naar school gaat. Misschien wordt je soms met de auto naar school gebracht, misschien wandel je meestal naar school of kom je met de fiets. Als je moeder je ophaalt moet je soms ook mee om een boodschap te doen, voor het avondeten, dan maak je een omweg.

Zo doet het lieveheerbeestje het ook. Het lieveheerbeestje kijkt goed rond, ruikt of er lekkere hapjes zijn in de natuur. Kijkt of er een vijand op de loer ligt die hem wil opeten. Dan bedenkt hij hoe hij zijn route maakt om aan lekker eten te komen. Een lieveheerbeestje is dol op luizen die op blaadjes zitten, daar gaat hij meestal direct op af. Schrijf de woorden op de goede plek:
Poot - schild - naad - oog

Hoeveel vleugels heeft een lieveheersbeestje?

Opdrachten:

1. In groepjes van twee gaan de kinderen een route maken in de natuur voor het lieveheersbeestje. Je kijkt naar de natuur door de ogen van het lieveheersbeestje. Hiervoor krijgen ze een stukje touw om de route te maken en enkele vlaggetjes, voor bijzondere plekken.
2. Kijk goed rond en kies een leuke plek om de route te maken. Kijk naar kleuren, boomschors, gras en donkere en lichte plekken.
  - Maak met het touw een route voor het lieveheersbeestje.
  - Neem rustig de tijd en overleg met elkaar.
  - Zet de vlaggetjes op een plek waar je denkt dat er iets bijzonders is in de natuur voor het lieveheersbeestje.
3. Als je klaar bent gaan we bij elkaar kijken welke route er is gemaakt en vertellen de kinderen elkaar waarom ze deze route voor het lieveheersbeestje hebben gekozen. Ook vertellen ze elkaar over de bijzondere plekken op de route.
4. Neem de tekening van het lieveheersbeestje uit de rugzak en benoem de onderdelen.
5. Hoeveel pootjes heeft een lieveheersbeestje?
6. Wat doet een lieveheersbeestje als hij bang is?
7. Denk jij dat zijn stippen zeggen hoe oud hij is?

Benodigdheden: touw, vlaggetjes, plastic lieveheersbeestjes, tekening lieveheersbeestje en tekening luis.

De Buitenles

Voorbereiden

Instructie aan de kinderen en begeleiders en letten op:

Rust nemen bij het uitvoeren van de opdrachten.

Stimuleren van zelfstandig werken en samenwerken.

Laat de kinderen opschrijven wat ze niet weten, dan kunnen ze dit in een later tijdstip opzoeken op internet of in de bibliotheek.

Leg de relatie tussen de activiteit in de natuur en het werkboek op school.

Afspraken maken over het vervoer en de begeleiding.

Doen,

U kunt de les voorbereiden met de les van de vlinderstichting.

Kijk hiervoor op de volgende site: <http://www.vlinderstichting.nl> en http://www.vlindernet.nl/doc/binnen3_4.pdf.

U kunt bij de vlinderstichting ook een kweekpakket koolwitjes bestellen. Dit is een mooie aanvulling op de les.

<http://www.vlinderstichting.nl/onderwijs.php?id=403>

Kinderen zoeken de namen van dagvlinders op zodat ze deze gemakkelijk in de natuur kunnen herkennen.

Kinderen lezen een verhaal over het leven van de vlinder, zie www.vlinderstichting.nl of zie lessuggesties.

Maken

Kinderen maken een vlindermasker om mee te nemen tijdens de buitenles. Kinderen maken een tekening van de onderdelen van de vlinder en de bloem.

De buitenles

Stap 1: Samen op pad.

- Het verhaal voorlezen bij de start van de NME- leerroute
- De route wandelen met de hele groep.
- Bij de gekleurde palen stil staan en tijd nemen om de toelichting bij de opdracht voor te lezen.

- Een verzamelplek afspreken

Stap 2: Instructie geven.

- Maak afspraken hoe lang de kinderen werken aan de opdrachten.
- Verdeel de groep in kleine groepjes (met begeleider).
- Iedere groep krijgt een rugzak mee en de kleur van de rugzak geeft aan bij welke paal de groep gaat beginnen.

Stap 3: De kinderen gaan in kleine groepjes aan de slag met de opdrachten.

Stap 4: Verzamelen en in het kort ervaringen uitwisselen.

Stap 5: Samen, weer veilig terug naar school

25

Verwerken en terugkijken

Reflecteren

Kinderen verzamelen vlinderplaatjes en maken een natuurcollage van de vlinders die ze buiten hebben gevonden in combinatie met de waardplant.

Kinderen vertellen elkaar welke vlinders ze gezien hebben, welke bloemen ze hebben ontdekt tijdens de leerroute en welke opdracht ze leuk vonden om te doen en welke minder leuk.

Integreren

Kinderen richten een natuurplek in, in de klas (of het schoolplein) over vlinders en bloemen.

Kinderen maken verschillende vlindermaskers van de vlinders die ze buiten hebben gezien, met de juiste kleur en vorm van de vleugels, zodat de vlinders goed herkenbaar zijn.

Instructie voor de begeleiders

Hoe gaan we de natuur beleven

De kinderen doen in de natuur kennis en ervaring op en beleven de natuur op eigen wijze.

Geef aan dat je stil bent in de natuur en dat je je rustig gedraagt om de vogels en zoogdieren die in de natuur leven niet te laten schrikken of te verjagen.

Het uitgangspunt is dat je op bezoek bent in de natuur, het leefgebied van de planten en dieren die er voorkomen. Zij zijn van het natuurgebied afhankelijk voor hun voedsel, beschutting, zonlicht om te groeien, ruimte om te bewegen etc. Ze wonen hier tenslotte.

Het is belangrijk om de kinderen te laten spelen en zelf de natuur te laten ontdekken zodat ze er zo achter komen wat zij zelf interessant en leuk vinden.

Tips voor de begeleiders van de kinderen

- de aandacht gaat uit naar de groep kinderen die aan je zijn toevertrouwd;
- neem samen met de kinderen het verhaal en de opdrachten door, natuurlijk is het prima om samen te lezen;
- als je de kinderen instructie geeft of je wilt iets vertellen, zorg er dan voor dat de kinderen in een kring staan met de neuzen naar het midden;

- de groepjes blijven bij elkaar;
- stimuleer zelfstandig werken, ontdekken, actieve verwondering en fantasie bij de kinderen;
- zorg voor een basisrust in de groep;
- corrigeer als je het nodig vindt, dat biedt duidelijkheid aan de kinderen en zo laat je merken dat je de uitgangspunten belangrijk vindt;
- laat de kinderen zoveel mogelijk vrij hun gang gaan;
Als je in de natuur bent geweest controleer dan altijd of er teken op het lichaam zijn achter gebleven en vertel de ouders hierop toe te zien.

27

Schoenen? Of toch beter laarzen aan...

Colofon

Dit is een uitgave van BBS De Kruiskamp.

Dit boekje kunt u bestellen bij BBS De Kruiskamp:

Email: info@bbsdekruiuskamp.nl

Telefoon: 073-8225182

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door:

